

บทที่ ๑

บทนำ

ความสำคัญ และความเป็นมาของปัญหา

สภาพสังคมปัจจุบันได้มีความก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีได้ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง และรวดเร็วทำให้เกิดปัญหามากมาย การอ่านจะช่วยให้เด็กมีความรู้ทันต่อเหตุการณ์ที่ผันแปรไป และเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ได้ดี แบบเรียนจึงเป็นเครื่องมือที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในการเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาทักษะในการอ่านของนักเรียน ซึ่งจะเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ต่อเนื่องกันไปไม่มีที่สิ้นสุด และสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

หนังสือแบบเรียนยังมีบทบาทสำคัญในค่านเป็นเครื่องช่วยให้ครูเข้าใจถึงขอบข่ายของเนื้อหาวิชา ช่วยจัดระเบียบของเนื้อหาวิชา และแนะแนวทางการสอนให้แก่ครู แมว่าจะได้มีการเปลี่ยนแปลงในค่านวิธีสอน หรือมีการผลิตอุปกรณ์การสอนใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นก็ตาม แต่หนังสือแบบเรียนก็ยังคงมีความสำคัญช่วยให้ครูได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการสอน และเป็นวัสดุการสอนที่ซีกกันอย่างกว้างขวางซึ่งจะขาดเสียมิได้ เดล (Dale) ได้กล่าวถึงความสำคัญของแบบเรียนไว้ว่า " หนังสือแบบเรียนเป็นอุปกรณ์การสอนที่สำคัญ และเป็นแกนกลางในค่านความคิด " ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ กอ สวัสดิคพานิชย์

ที่กล่าวไว้ว่า " แบบเรียนเป็นอุปกรณ์การสอนที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง แทบจะกล่าวได้
ว่า การสอนวิชาต่าง ๆ แทบทุกวิชาต้องอาศัยแบบเรียนเป็นคู่มือ " ^๒

นอกจากนี้แบบเรียนยังมีบทบาทสำคัญอีกหลายประการดังที่ แมคคัลลัฟ
(McCullough) และคณะ ^๓ ได้กล่าวไว้ว่า

บุคลากรของโรงเรียนทุกคนยอมรับว่าแบบเรียนเป็นสื่อที่มีบทบาทมาก
มาใช้ในการสอนในชั้นเรียน ประโยชน์ที่สำคัญ ๆ ได้แก่

- ๑. เป็นอุปกรณ์ราคาถูก ใช้ได้นาน คือใช้แล้วใช้ได้อีกตามต้อ
การ
- ๒. เป็นที่ยอมรับกันว่าแบบเรียนเป็นอุปกรณ์ที่จะช่วยให้เด็กได้ศึกษา
เป็นรายบุคคลได้คือ เด็กสามารถเรียนได้ตามอัตราความสามารถของแต่ละคน และ
เด็กแต่ละคนสามารถเรียนคนละสิ่งได้ในเวลาเดียวกัน ทั้งเรียนซ้ำกี่ครั้งก็ได้ตาม
อัถภาพ นอกจากนี้ครูยังสามารถมอบหมายงานต่าง ๆ ตามกำลังของเด็กแต่ละคน
ได้โดยการใช้แบบเรียน
- ๓. แบบเรียนช่วยสร้างหน่วยขึ้นในท้องเรียนได้ แบบเรียนส่งเสริม
กิจกรรมการเรียนให้ประสบการณ์การอ่าน และในแบบเรียนมีคตินิยมใหม่ ๆ ซึ่งผู้
เชี่ยวชาญเขียนไว้ในแบบเรียนนั้น ๆ

^๒ กอ สวัสดิพานิชย์, " หนังสือเรียนของเด็ก," ศูนย์ศึกษา ๑๑ : ๓
(มีนาคม, ๒๕๐๗), ๓๒

^๓ Constance M. McCullough and the Reading Project
Staff, Preparation of Textooks in the Mother Tongue, (U.S.A.:
Department of Curriculum Methods and Textbooks, NIE 1965)
pp.98-99.

๔. แบบเรียนช่วยให้เด็กเรียนรู้วิธีการศึกษา เป็นแหล่งหลักฐานช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้เด็กได้ สำหรับครูนั้นแบบเรียนช่วยปรับปรุงทักษะของครู เพราะแบบเรียนเขียนขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญหรือครูที่มีประสบการณ์นาน ๆ ผู้ที่เริ่มเป็นครูจึงได้ประโยชน์มาก

นอกจากนี้สมาคมครูสังคมศึกษาแห่งนครนิวยอร์ก ยังได้กล่าวถึงบทบาทและประโยชน์ของหนังสือแบบเรียนไว้ดังนี้

๑. หนังสือแบบเรียนเป็นสิ่งที่จะใช้ในการมอบหมายงานให้นักเรียนสำหรับการเตรียมบทเรียนในคราวต่อไป
๒. หนังสือแบบเรียนใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงได้ในขณะที่นักเรียนกำลังเรียนโดยวิธีอภิปราย
๓. หนังสือแบบเรียนนั้นใช้เพื่อฝึกนักเรียนเกี่ยวกับทักษะต่าง ๆ โดยมีครูเป็นผู้ดูแลและแนะนำอย่างใกล้ชิด เช่น การฝึกการอ่าน การทำโครงร่างย่อ จับใจความสำคัญ และการวิเคราะห์
๔. หนังสือแบบเรียนใช้เป็นสิ่งช่วยฝึกนักเรียนให้รู้จักใช้ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยวิธีใช้หนังสือแบบเรียนหลาย ๆ เล่มประกอบกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

The Association of Teachers of Social Studies of the City of New York, Handbook for Social Studies Teaching, (3rd ed.; New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1967), pp. 182 - 183.

และ ชอร์ส^๕ (Shores) ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของแบบเรียน ไว้ เช่นเดียวกันว่า หนังสือแบบเรียนเป็นเครื่องมือที่ครูกับนักเรียนใช้สื่อความหมาย ซึ่งกันและกัน เป็นแหล่งรวบรวมเนื้อหาวิชา แนะนำกิจกรรม และวัสดุประกอบการสอนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ช่วยสร้างนิสัยรักการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และฝึกทักษะในการอ่าน ทั้งยังเป็นศูนย์กลางให้นักเรียนซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคลได้รวมเรียนเรื่องเดียวกัน และเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ในแนวเดียวกัน

หนังสือแบบเรียนได้มีวิวัฒนาการเรื่อยมา เริ่มจากมนุษย์มีความก้าวหน้าทางด้านวิชาการ และมีวัตถุประสงค์ที่จะบันทึกความรู้ และสิ่งต่าง ๆ ไว้ไม่ให้สูญหายไป เป็นการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ไปสู่คนรุ่นต่อไป วิวัฒนาการของหนังสือแบบเรียนเป็นไปอย่างช้า ๆ เริ่มจากบันทึกบนแผ่นดินเหนียวของคนไทยสมัยโบราณ มาจนถึงสมัยปัจจุบัน ซึ่งมีวิธีการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้แบบเรียนมีคุณค่ายิ่งทางการศึกษา

ประเทศไทย ได้เริ่มมีหนังสือแบบเรียนอย่างจริงจังในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้แก่จินตคามณี^๖ เป็นแบบเรียนเล่มแรกของไทย ซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้พระโหราธิบดีแต่งขึ้น เพื่อคนไทยจะได้มีแบบเรียนเป็นของตนเอง และ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

^๕ Louis Shores, Instructional Materials; an Instruction for Teachers, (New York: The Ronald Press Company, 1960), p.50.

^๖ เสนีย์ วิลาวรรณ, ประวัติวรรณคดีและการประพันธ์ประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย (พระนคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๐๘), หน้า ๕๘.

วิชาการของไทย ๆ ไม่หันเหไปฝักใฝ่กับฝรั่ง เพราะในระยะนี้ฝรั่งเสดเข้ามา
เผยแพร่วิทยาการและวิชาการอย่างฝรั่ง จนถึงกับตั้งโรงเรียนสอนเด็ก จีนคามาดี
เป็นแบบเรียนสอนอ่านให้ความรู้ทางหลักภาษาและการแต่งคำประพันธ์ หนังสือเล่ม
นี้เข้ามาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพระองค์ทรง
จัดการศึกษาเป็นสากล โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนหลวงเป็นแห่งแรกเมื่อ
พ.ศ. ๒๔๑๔ แล้ว ยังได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจาร-
ยางกูร) แต่งตำราเรียนหลวงขึ้น^๗ ได้แก่ มูลบทบรรพกิจ วาหนิตินิกร อักษร-
ประโยค สังโยคพิธาน ไวพจน์พิจารณ์ และพิศาลการันต์ เป็นตำราเรียนภาษา
ไทย พิมพ์ที่โรงพิมพ์หลวง ๒๐๐๐ ฉบับ แบบเรียนชุดนี้มีความสำคัญในประวัติการ-
ศึกษาของชาติมาก เพราะเป็นแบบเรียนชุดแรกที่ใช้เป็นแบบฝึกหัดอ่านเบื้องต้น
ของนักเรียนในสมัยนั้น และหลังจากนั้นมาได้มีการพิมพ์ตำราเรียนวิชาอื่น ๆ เพิ่ม-
ขึ้น

ความสำเร็จในการพิมพ์หนังสืออักษรไทย เป็นสิ่งที่ช่วยให้การพิมพ์หนังสือ-
แบบเรียนก้าวหน้า และเนื่องจากอุปกรณ์และเทคนิคการพิมพ์ได้พัฒนาขึ้นมากทำให้
ให้การพิมพ์หนังสือซึ่งเป็นแบบเรียนมีคุณภาพดีขึ้น และพิมพ์ได้เป็นจำนวนมากใน
เวลาอันรวดเร็ว แม้กระนั้นก็ตามก็ยังไม่พอเพียงกับจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้น ทำให้
เกิดปัญหาการขาดแคลนแบบเรียน โดยเฉพาะในชนบทไกล ๆ ทำให้สัมฤทธิ์ผล
ทางการเรียนของนักเรียนตกต่ำ ดังที่มีผู้วิจัยพบว่า " ปัญหาการขาดแคลนแบบ
เรียนได้มีผลต่อเนื่อง ทำให้คุณภาพการเรียนของนักเรียนต่ำกว่าที่ควร อัตรา-

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๕.

ในปัจจุบันแม้ว่านวัตกรรมและเทคโนโลยีจะมีบทบาทต่อการศึกษามากขึ้น แต่หนังสือแบบเรียนก็ยังมีโคลงความสำคัญลงเลย แม้ในต่างประเทศก็ยังสนใจปรับปรุงแก้ไขแบบเรียนอยู่เสมอ ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน เป็นที่ยอมรับว่าแบบเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่ง ครูได้ยึดเป็นหลักสำคัญในการเรียนการสอนมาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะครูในชนบทถือว่าแบบเรียนคือหลักสูตร ประมวล-การสอน โครงการสอน และวิธีสอน

สำหรับการเรียนการสอนสังคมศึกษานั้น แบบเรียนมีอิทธิพลมาก นอกจากช่วยพัฒนาทักษะในการอ่านแล้ว ยังช่วยครูในการจัดลำดับหัวข้อ รวบรวม เนื้อหาและตั้งจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนได้เหมาะสม ครูสังคมศึกษาได้เคยยึดถือความสำคัญของแบบเรียนประหนึ่งเป็นคัมภีร์ที่จะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เมื่อแนวคิดสังคมศึกษาแนวใหม่ได้แพร่หลาย จึงได้มีการเปลี่ยนแปลง มโนทัศน์เกี่ยวกับการใช้แบบเรียน โดยยึดถือว่าแบบเรียนมีความสำคัญเทียบเท่าหนังสืออ่านประกอบ และได้มีการนิยมนำหนังสือแบบเรียนหลายเล่มเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดออกนอกนัย (divergent thinking) ซึ่งเป็นหัวใจของสังคมศึกษาแนวใหม่ และได้มีการปรับปรุงหนังสือแบบเรียนไปในแนวทางที่ดีขึ้น โดยพยายามที่จะเน้นคุณภาพของแบบเรียน เพื่อเป็นกุญแจสำหรับความคิด ทักษะศึคานิยม และการพัฒนาทักษะต่าง ๆ มากกว่าหนังสือแบบเรียนในสมัยก่อน

ในสหรัฐอเมริกาได้มีการปรับปรุงหนังสือแบบเรียนมาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๕๕ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแบบเรียนสังคมศึกษา ได้รับการปรับปรุงทั้งด้าน เนื้อหาวิชา การจัดทำรูปเล่ม ตลอดจนรูปภาพ และแผนที่ประกอบ ๑๐

^{๑๐} Howard E. Anderson, " The Improvement of Instruction Materials " Teaching Secondary School Social Studies, (New York : John Wiley and Sons. Inc., 1967), p.441.

และปัจจุบันหนังสือแบบเรียนสังคมศึกษามีแนวโน้มที่จะได้รับการปรับปรุงให้มีคุณภาพ คียิ่งขึ้น โดยมีผู้เรียบเรียงที่มีความชำนาญในสาขาวิชาการต่าง ๆ รวมกัน เพิ่มสิ่ง ช่วยสอน เช่น กราฟ แผนที่ ตาราง แผนภูมิ และต้องมีสี่สีนั่งดงาม

วิชาหน้าที่พลเมือง เป็นวิชาที่สำคัญที่สุดวิชาหนึ่งในหมวดสังคมศึกษา เพราะ ช่วยให้นักเรียนได้รับข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็นซึ่งจะช่วยพัฒนาสติปัญญา ใ้รู้จักคิด เลือ่ก และวินิจฉัย วิชาหน้าที่พลเมืองสำคัญอย่างยิ่งในฐานะที่ " หน้าที่พลเมือง " เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติของพลเมืองโดยตรง วิชานี้ได้กล่าวถึงข้อเท็จจริง สภาพการณ์ปัญหา ขนบธรรมเนียมที่เกิดขึ้นในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ แต่ละคนในสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกัน นอก จากนี้ยังหมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวและการดำเนินงานของรัฐบาล การ รู้จักสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองดี การเลือกตั้ง การช่วยกันปฏิบัติ ตามขอบเขตของกฎหมาย ๑๑ ในฐานะที่นักเรียนเป็นพลเมืองของชาติ เป็นหน่วย หนึ่งของสังคม ครูจึงใช้วิชาหน้าที่พลเมืองเป็นเครื่องมือฝึกหัดนักเรียนใ้บรรลุ ความมุ่งหมายเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี โดยรู้จักหลักการ และสามารถนำไปใช้ ได้ในชีวิตจริง กรอด (Gross) และคณะกล่าวว่า " ชั่วโมงวิชาหน้าที่พลเมือง ควรเป็นห้องทดลองสำหรับประชาธิปไตย ใ้ให้นักเรียนได้ศึกษาความเจริญก้าวหน้า

ศูนย์วิทยทรัพยากร

๑๑ ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย

Madine I Clark and Others, Civics for Americans, (New York : The Macmillan Company, 1965) p. 12.

ของประชาธิปไตย เป็ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของวิถีประชาธิปไตย ๑๒ ในฐานะ
 ที่โรงเรียนเป็นแหล่งให้ความรู้แก่นักเรียน เพื่อการเป็นพลเมืองดี มีคุณภาพอันจะ
 เป็นปัจจัยช่วยสร้างสรรค์ประเทศไทยให้พัฒนาก้าวหน้า เกิดการเปลี่ยนแปลงไปใน
 ทางที่ดี ปรับปรุงคัดแปลงสภาพทอค และรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงาม ตลอดจน
 การช่วยเหลือหลอมจิตใจคนในชาติให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อความเป็นชาติไทย
 อยู่รอดมั่นคงปลอดภัย ประกอบกับสภาพการณ์ปัจจุบันซึ่งเรากำลังพยายามเพื่อการ
 ก้าวหน้าไปสู่ระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง จึงจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องให้
 การศึกษาแก่ประชาชนได้มีความรู้ และเข้าใจถึงสิทธิที่จะเลือกวิถีชีวิตของตนเอง
 ตามขอบเขตของกฎหมาย ซึ่งควรถือได้ว่าตนมีส่วนในการช่วยออกกฎหมายมา
 ความสำนึกในผลประโยชน์อันเกิดจากการบริหารงานของรัฐบาล โดยยึดถือรัฐธรรมนูญ
 เป็นแม่บทกฎหมาย การเคารพสิทธิมนุษยชน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จำเป็นต้องมีการ
 วางรากฐานจากโรงเรียน เพราะว่าโรงเรียนเป็นสถาบันที่มีความพร้อมมูลกว่า
 สถาบันอื่น ๆ ในการสร้างพลเมืองดีแก่สังคม การที่จะเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมนั้น
 ต้องเริ่มจากการเป็นสมาชิกที่ดีของโรงเรียนเสียก่อน

๑๒

Richard E. Gross, Leslie D. Zeleny and Associates,
Educating Citizens for Democracy : Curriculum and Instruc-
tion in Secondary Social Studies, (New York : Oxford Uni-
 versity Press, 1956), p. 249.

สมิท (Smith) เคราส์ (Krouse) และ แอทกินสัน^{๑๓} (Atkinson) ใ้คสนับสนุนความสำคัญในบทบาทของโรงเรียนในสังคมประชาธิปไตยว่า โรงเรียนมีความรับผิดชอบในการเตรียมประสบการณ์ที่จะทำให้ให้นักเรียนสามารถมีส่วนร่วมในการปกครอง ถ้าประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการของกลุ่ม ชาค ความซาบซึ้งและเห็นคุณค่าของสถาบันประชาธิปไตย และความสามารถในการดำรงชีวิต ตลอดจนกระทั่งการทำงานร่วมกับสมาชิกอื่น ๆ ในสังคมเดียวกันแล้ว รากฐานของระบบการปกครองก็จะล้มเหลว

หน้าที่พลเมืองยังหมายถึงสิ่งต่าง ๆ อีกหลายประการซึ่งจำเป็นสำหรับพลเมืองในอันที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีค่าในโลกปัจจุบัน และช่วยสร้างสรรค์ประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า ดังที่ ฮิวจ์^{๑๔} (Huges) กล่าวไว้ดังนี้

๑. ต้องรู้ความเป็นไปของนานาประเทศทั่วโลกเพื่อให้เกิดสติปัญญาและความคิด เพื่อจะได้มีความเข้าใจอันดีต่อกัน

๒. ต้องมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งคนทั่ว ๆ ไปด้วย จะต้อง

---

^{๑๓} Edward W. Smith, Stanley W. Krouse and Mark M. Atkinson, " Social Studies Programs " The Educator's Encyclopedia, (New York : Prentice - Hall, Inc, 1969), p. 247.

^{๑๔} Ray Osgood Huges, Building Citizenship, revised by James H. McCrocklin (Boston : Allyn and Bacon Inc, 1965), pp. 4 - 5.

ตระหนักว่าสิ่งใดคือหรือไม่ใช่ ฉลาดหรือไม่ฉลาดในสายตาของผู้อื่นและตนเอง

๓. จะต้องเรียนรู้ถึงวิธีการอยู่ร่วมกัน เพราะแต่ละคนแตกต่างกัน
ไม่ว่าจะเป็นแนวความคิด หรือความสนใจ การที่เราพยายามทำความเข้าใจ หรือ
ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นนั้น เป็นวิธีการที่เราจะอยู่ร่วมกันโดยสันติสุข

๔. จะต้องมีความชื่นชมหรือพอใจในรัฐบาล แม้ว่าแต่ละคนจะมีแนว
ความคิดเห็นแตกต่างกันในค่านิยม การปกครอง แต่หากทุกคนเป็นพลเมืองดี
มีแนวความคิดที่ฉลาดแล้ว ย่อมจะนำไปสู่สภาพการณ์ อันน่าพึงพอใจได้ดีกว่าวิธีอื่น

๕. ต้องพยายามเข้าใจ รู้ถึงความสนใจ และความสามารถของ
ตนเอง และใช้ความสามารถนั้นประกอบการงานที่เหมาะสมต่อประโยชน์ของตน
ให้มากที่สุด เพื่อความมั่งคั่งและความสุขในชีวิต และสะท้อนไปสู่สังคมอีกต่อไป

ในระหว่างที่นักเรียนอยู่ในโรงเรียน สิ่งที่เราควรจะให้เด็กนักเรียนได้รู้ และ
สำนึกคือ ความรู้จักรับผิดชอบหน้าที่ เสียสละเพื่อส่วนรวม ความมีวินัยในตน
เอง ซึ่งเป็นพื้นฐานของการมีชีวิตจิตใจเป็นประชาธิปไตย และที่สำคัญที่สุดคือ
การให้เด็กรู้จักค้นคว้าในปัญหาของสังคม และทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อช่วย
แก้ปัญหาเหล่านั้นให้ดียิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่าวิชาหน้าที่พลเมืองมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างพลเมือง
ดีของชาติ ดังนั้นแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก และจำเป็นที่
จะต้องมีแบบเรียนที่มีคุณภาพ เพราะจะเป็นสิ่งที่ช่วยถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ
กับความซับซ้อนของสังคม ค่านิยม ทัศนคติ และช่วยฝึกทักษะที่สำคัญซึ่งจำเป็นในการ
ดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่ผู้เรียน

เนื่องจากได้มีผู้ทำการวิจัยเกี่ยวกับแบบเรียนหลายท่านพบว่าแบบเรียนส่วน
ใหญ่ยังมีความบกพร่องหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นค่านิยมจัดทำรูปเล่ม หรือค่าน

เนื้อหา ดังนั้นการใช้แบบเรียนที่คอยคุณภาพ โดยเฉพาะทางค่านเนื้อหา ย่อมมีผล
กระทบกระเทือนต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอน และด้วยเหตุที่ครูผู้สอนส่วนใหญ่
ยังใช้แบบเรียนเป็นหลัก ซึ่งไม่เพียงแต่ทำให้ประสิทธิภาพการเรียนการสอนลดลง
ไปเท่านั้น ยังเป็นสิ่งจำกัดความคิดและการเรียนรู้ของนักเรียน และนักเรียนได้รับ
ข้อเท็จจริงที่ไม่ถูกต้อง ปัญหาเหล่านี้จะเห็นได้ชัดในการเรียนการสอนวิชาหน้าที่-
พลเมือง เนื่องจากสภาพสังคมไทยปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ไม่ว่าจะเป็นด้าน-
ทัศนคติ ค่านิยม ของคนในสังคม ตลอดจนเศรษฐกิจและการเมือง ฯลฯ แบบ
เรียนวิชาหน้าที่พลเมือง จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับการวางพื้นฐานให้
นักเรียนเข้าใจปัญหาต่าง ๆ มีค่านิยมทัศนคติที่ดี มีความคิดไปในแนวทางที่ถูกต้อง
ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ จึงได้สนใจใคร่จะศึกษาข้อเท็จ-
จริงเกี่ยวกับคุณภาพของแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง และ เป็นเหตุจูงใจให้เล็ง
ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองในระดับ
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย " ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะช่วยให้
ได้แนวคิด และข้อเสนอแนะในการจัดทำแบบเรียนเพื่อให้มีคุณภาพดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อสำรวจแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองที่ใช้ในการเรียนการสอนใน
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา ๒๕๑๗

๒. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครู และนักเรียนเกี่ยวกับแบบเรียนวิชา
หน้าที่พลเมือง ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียนได้ในด้าน

๒.๑ คุณภาพในการจัดทำรูปเล่มของแบบเรียน

๒.๒ ความสอดคล้องของแบบเรียนกับหลักการเรียนการสอน และ
หลักจิตวิทยาการเรียนรู

๒.๓ ความสอดคล้องของแบบเรียนกับหลักสูตร

๒.๔ คุณภาพคานเนื้อหา

- ก. ความยากง่าย ปริมาณของเนื้อหา และความสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน
- ข. สาระคานความรู้
- ค. สาระคานสติปัญญา
- ง. สาระคานทัศนคติ

๓. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนขอเสนอแนะเกี่ยวกับแบบเรียน และวิธีใช้แบบเรียนของครู และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

๔. เพื่อนำผลจากความคิดเห็นของครู และนักเรียนมาวิเคราะห์ และสรุปเป็นข้อเสนอแนะเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองให้มีคุณภาพดีขึ้น พร้อมกันนี้ครู และนักเรียนที่ทราบขอบกพร่องของแบบเรียนจะสามารถปรับปรุงการสอน และการเรียนโดยการใช้แบบเรียนให้มีประสิทธิภาพดีขึ้นด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

๑. แบบเรียนที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งกระทรวงอนุมัติให้ใช้เป็นแบบเรียนในโรงเรียนได้จำนวน ๓ - เล่ม และเลือกเฉพาะเล่มที่พิมพ์ในปีหลังสุด

๒. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยไม่คำนึงถึงเพศของครูและนักเรียน ประเภทของโรงเรียน ทั้งนี้เพราะเพศของครู และนักเรียน ไม่มีความแตกต่างกัน และประเภทของโรงเรียนก็ไม่มีความแตกต่างกันเช่นเดียวกัน

๓. ตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ๒ ประเภท คือ

- ๓.๑ ครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมืองในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
จำนวน ๓๒ คน จากโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และ
โรงเรียนอาชีวศึกษา ๒๐ โรงเรียน ในภาคตะวันออกเฉียง-
เหนือ
- ๓.๒ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ในปีการศึกษา
๒๕๑๗ จำนวน ๒๔๐ คน จากโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์
และโรงเรียนอาชีวศึกษาทั้ง ๒๐ โรงเรียนที่กำหนดไว้

ความจำกัดของการวิจัย

การวิจัยนี้อาจได้ผลไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร เนื่องจากเหตุผลต่อไปนี้

๑. จากการสำรวจการใช้แบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่าหนังสือแบบเรียนที่ครูและนักเรียนใช้ในการสอนและเรียน คือหนังสือซึ่งเรียบเรียงโดย กรมวิชาการ ส่วนหนังสือแบบเรียนซึ่งเรียบเรียงโดยนายศุภกิจ แก้วผสม พิมพ์ครั้งสุดท้ายเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๑๑ และหนังสือแบบเรียนซึ่งเรียบเรียงโดย นายประสาธน์ หลักศิลา พิมพ์ครั้งสุดท้าย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ไม่มีโรงเรียนใดใช้เลย

๒. ผลของการวิจัยที่ได้รับจากการค้นคว้าและการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงของผู้วิจัย อาจจะไม่ตรงกับความคิดเห็นของครู และนักเรียนผู้ใช้แบบเรียนเพราะ

- ๒.๑ ผู้ตอบแบบสอบถามอาจจะตีความหมายของแบบสอบถามบางข้อ ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย
- ๒.๒ แบบสอบถามอาจไม่รัดกุม ไม่กว้างขวาง หรือสื่อความหมาย ไม่ชัดเจนพอ
- ๒.๓ ผู้ตอบแบบสอบถามคือครู และนักเรียนอาจจะตอบแบบสอบถาม ด้วยความไม่ตั้งใจ ไม่เต็มใจ หรือไม่จริงใจ

๓. การวิเคราะห์หนังสือแบบเรียนของนาย ศุภกิจ แก้วผสม และ นายประสาท หลีกกีฬา อาจจะไม่สมบูรณ์ เนื่องจากเป็นความคิดเห็นของผู้วิจัยแต่เพียงผู้เดียว

๔. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยนี้ ไม่ใช่ตัวแทนของครูและนักเรียน ทั้งประเทศ

คุณค่าของการวิจัย

006295

๑. ครูสังกัดศึกษา และผู้วิจัยในฐานะครูสังกัดศึกษาได้ทราบถึงข้อดีและข้อบกพร่องของแบบเรียนที่ใช้อยู่ควรจะเพิ่มเติมแก้ไข เนื้อหาบทเรียนตอนใดให้ถูกต้อง เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒. นักการศึกษา นักบริหารการศึกษา และผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับแบบเรียน อาจจะใช้ผลของการวิจัยครั้งนี้ประกอบการพิจารณาในการปรับปรุงแก้ไขแบบเรียนวิชา หน้าที่พลเมืองในระดับนี้ให้เป็นแบบเรียนที่อยู่ในระดับมาตรฐาน

๓. ผู้เรียบเรียงแบบเรียนได้ทราบว่าแบบเรียนที่ตนเรียบเรียงนั้น มีข้อดีและข้อบกพร่องที่ควรแก้ไขปรับปรุงตอนใด เพื่อให้แบบเรียนถูกต้องสมบูรณ์ขึ้น

๔. ผู้จัดพิมพ์แบบเรียนจะได้ทราบข้อดีและข้อบกพร่องในการจัดพิมพ์รูปเล่มของหนังสือแบบเรียน เป็นแนวทางปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องต่อไป

๕. จะเป็นแนวทางใหญ่ที่ผู้ที่มีความสนใจได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้
ต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยได้ดำเนินงานดังนี้

๑. วิจัยโดยการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงจากแบบเรียน โดยตั้งเกณฑ์
ดังนี้
  - ก. คุณภาพในการจัดทำรูปเล่มของแบบเรียน
  - ข. คุณภาพทางด้านเนื้อหา
  - ค. อุปกรณช่วยการเรียนการสอน
๒. วิจัยโดยวิเคราะห์ความคิดเห็นของครูและนักเรียนผู้ใช้แบบ
เรียน

การเลือกตัวอย่างประชากร ได้กำหนดดังนี้

๑. โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนอาชีวศึกษา
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๒๐ โรงเรียน
๒. ครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมืองชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนที่กำหนดไว้ทุกคน
๓. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จากโรงเรียนที่กำหนดไว้โรงเรียนละ ๑๒ คน

การสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักสูตร ประมวลการสอน และแบบเรียนอย่างละเอียด ศึกษางานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นเกณฑ์ในการสร้างแบบสอบถาม ทอจากนั้นได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับครูสังคมศึกษาจำนวน ๕ คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๑๐ คน และนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมและรัดกุมยิ่งขึ้น ต่อจากนั้นผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนทั้ง ๒๐ แห่งที่ได้สุ่มตัวอย่างไว้

การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

๑. วิเคราะห์ข้อมูลโดยคิกค่าตอบเป็นร้อยละ
๒. หาค่าเฉลี่ยของคำตอบจากข้อมูลแบบประเมินค่า (Rating Scale) และหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
๓. เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ในรูปตารางและอธิบาย
๔. การวิเคราะห์ข้อเท็จจริงจากแบบเรียนนำเสนอในการบรรยาย

คำจำกัดความ

แบบเรียน หมายถึง แบบเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ได้
 ในโรงเรียน ปีการศึกษา ๒๕๑๗ คือ

- ก. วิชาการ, กรม. แบบเรียนสังคมศึกษาวิชาหน้าที่พลเมือง
ประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๖.

ข. ประสาท หลักศิลา, แบบเรียนสังคมศึกษาวิชาหน้าที่พลเมือง
สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, พิมพ์ครั้งที่ ๓ ฉบับวี :
สำนักพิมพ์สื่อการฯ, ๒๕๐๖.

ค. ศุภกิจ แก้วผสม, แบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย, พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๑.

วิชาหน้าที่พลเมือง หมายถึง วิชาหนึ่งในหมวดสังคมศึกษา ซึ่งระบุไว้ใน
หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ. ๔ - ๕ - ๖) พุทธศักราช ๒๕๐๓.

ครู หมายถึง ครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมืองชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ไม้
จำกัดวุฒิ เพศ และวัย

นักเรียน หมายถึงนักเรียนซึ่งกำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕
ปีการศึกษา ๒๕๑๓

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย